

Antonello Folco Biagini, *İtalyan Raporlarında Balkan Savaşları 1912-1913*, Çeviren: Sadriye Güneş, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2016, 245 sayfa. ISBN: 978-605-4534-92-0

Osmanlı Devleti'nin dağılmasına yol açan gelişmelerin başında Balkan Savaşları gelmektedir. Aslında, Balkan Savaşlarını, başka bir savaştan, Trablusgarp Savaşı'ndan ayrı düşünmek de çok doğru değildir. İki savaşın iç içe geçmişliğini iki açıdan değerlendirmek mümkündür. İlki, Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'ta İtalyanlarla savaşıyor olmasını Balkan devletlerinin bir fırsat olarak görmesidir. İkincisi de, İtalyanların, Osmanlı Devleti'nin Balkan ülkeleriyle savaşa başlamasını fırsata dönüştürmek istemesidir. Olaylar, her iki gelişmenin de yaşandığını göstermektedir. Gerçekten de özellikle İtalyanlar, Osmanlı Devleti'ni, Libya Savaşı lehine gelişmiyor olmasına rağmen, barışa zorladı ve Uşi Antlaşması ile Trablusgarp Savaşı resmi olarak sona erdi. Ne var ki, İtalyanlar, antlaşmanın, Nisan-Mayıs 1912'de işgal ettiği Rodos ve 12 Ada'nın tahliye edilmesi gibi, aleyhlerine olan maddelerinin hemen uygulanmamasından faydalanarak, daha sonrasında fiili bir durum yarattılar ve adaları egemenliklerine aldılar.

Bu açıdan, Balkan Savaşları İtalyan tarih dünyasının ilgisini çekmeye devam etmektedir. Tanıtımını yapacağımız Antonello Folco Biagini'nin, İtalyan Raporlarında Balkan Savaşları başlıklı çalışması, konu hakkındaki son yayınlardan biri olduğu için kıymetlidir. Özgün başlığı "L'Italia e Le Guerre Balcaniche" (İtalya ve Balkan Savaşları) olan çalışmanın ilk baskısı 2012'de yapılmıştır. (Edizioni Nuova Cultura, Roma 2012) Eser, Türkçe'ye isabetli bir tercihle, "İtalyan Raporlarında" üst başlığı ilave edilerek çevrilmiştir.

1997-1999 arasında İtalyan Askeri Tarih Derneği Başkanlığı yapmış olan Antonello Folco Biagini, aynı zamanda İtalyan Askeri Tarih Komisyonu üyesidir. Roma La Sapienza Üniversitesi'nde Rektör Yardımcılığı göreviyle birlikte Roma Sapienza Vakfı Başkanlığı'nı da yürütmektedir. Ağırlıklı olarak askeri tarih konularıyla ilgilenen Biagini, Balkan tarihinde de çalışmalar yapmıştır. Türkiye hakkında daha önce de çeşitli çalışmalar yapmış olan İtalyan tarihçinin Makedonya meselesi kapsamında görev yapan İtalyan subayları ve Makedonya'da jandarmanın ıslah edilmesi çalışmaları hakkında bir kitabı yayınlanmıştır. (Italia e Turchia (1904-1911): Gli ufficiali italiani e la riorganizzazione della gendarmeria in Macedonia, Roma 1977) Biagini'nin Türk tarihi hakkındaki önemli bir eseri 2002 ve 2005 yıllarında yayınlanan Çağdaş Türkiye Tarihi'dir. (Storia della Turchia contemporanea, Milano, Bompiani). Bu değerli kitap, 2007 yılında Türkçeye çevrilerek yayınlanmıştır. (Antonello Biagini, *Çağdaş Türkiye Tarihi*, Çevirenler: Deniz Kocaoğlu-Gülçin Tuna, Phoenix Yayınevi, Ankara 2007)

Kitabın orijinal baskısının ve Türkçe çevirisinin arka kapağındaki tanıtım yazısı, Alberto Becherelli'nin "Giriş" kısmından alınmıştır. Orada da dile getirildiği gibi, Biagini'nin kitabı 19. yüzyılın sonuna doğru İtalya Krallığı'nın her geçen gün daha

Kitap Tanıtımı

önemsemediği Balkan coğrafyasında çalışan subayların gönderdiği raporlara dayanmaktadır. Yazar, İstanbul, Londra, Sofya, Belgrad, Bükreş, Viyana, Berlin ve Paris'te görev yapan İtalyan askeri temsilcilerinin raporlarını gayet anlaşılabilir ve sistematik bir şekilde inceliyor. Berlin Kongresi ile Birinci Dünya Savaşı arasındaki dönemde İtalyan askeri atışeler, sınırların belirlenmesi ile kurulan komisyonların üyeleri, bilirkişiler, delegeler, yabancı orduların nezdindeki gözlemciler olarak söz konusu bölgede çok aktif oldular. Bunların bazıları Balkan Savaşı'nın her iki aşamasında olup bitenlere yakından tanıklık ettiler.

Sapienza Üniversitesi'nden Alberto Becherelli, "sunuş" niyetine yazdığı uzun "Giriş" yazısında (s.11-22.) dikkat çekici tespitlerde bulunuyor. İtalyan subayların da çeşitli görevlerde yer aldığı Balkanların, askeri anlamda giderek daha çok "Doğu Satranç Tahtası" olarak adlandırıldığını ifade ediyor. (s.12) Yine "Giriş"te belirtildiğine göre Biagini, kitabını hazırlarken Sofya, Belgrad, Bükreş, Viyana, Berlin, Londra ve Paris'te bulunan İtalyan askeri ataşelerinin raporlarından ve Genelkurmay Başkanlığı Yazışmalarından faydalandığı da Becherelli'nin yazısında dile getiriliyor. Yazar göre bu belgeler, İtalyan dış politikasının Balkanlar bölgesine duyduğu ilgiyi açık bir şekilde gösteriyor. (s.13.)

Antonello Biagini, beş bölümden oluşan çalışmasının ilk bölümünde, savaşın hemen öncesinde Balkan coğrafyasında, Osmanlı Devleti'ne karşı, Sırbistan ve Bulgaristan'ın liderliğinde bir ittifak oluşturma çabalarını ele alıyor. (s.23-47.) İtalyan tarihçi, Bosna-Hersek'in Avusturya tarafından ilhakını, burasını kendi toprağı saydığı için aşırı tepki gösteren Sırbistan'ın protestolarını, Balkan Savaşları'nın belirtileri olarak kabul ediyor. (s.25.) Yazar, Balkanlardaki dengeyi değiştiren başka bir faktörün de, Jöntürklerin iç siyasetteki istikrarsızlığı olduğunu belirtiyor. Buna örnek olarak da; Bosna-Hersek'in ilhakının rejimin saygınlığını sarsmasını, Makedonya ve Arnavutluk'ta meydana gelen isyanları ve Trablusgarp'ın kaybını veriyor. İtalyan tarihçi, bu durumun etkisiyle, Balkan ülkelerinin, dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı ittifaka yöneldiklerini ve Sırbistan'ın öncülük yaptığı bu ittifak sürecinde Bulgaristan ve Karadağ'ın bir araya gelmesiyle Osmanlı Devleti'ne karşı bir "saldırı ittifakı" meydana getirdiklerini anlatıyor. (s.38-40.)

Biagini, ikinci bölümde, bu dönemde İtalya'nın dış politikasını ve bu siyasetin oluşturulmasında askeri ataşelerin rolünü irdeliyor. (s.49-94.) Birliğini sağladıktan sonra "Genç" İtalya'nın, özelliklerde Balkanlardaki gelişmelere müdahil olmaya çalıştığını hatırlatan İtalyan tarihçi, iktidarda sağ ya da sol görüşlü partilerin olması fark etmeksizin, İtalya için uluslararası alanlarda etkili olmak için bir "akıl birliği" olduğunun altını çiziyor. İtalya'nın hedeflerini, Akdeniz'de etkili olmaya dönük "hırsı" ve Balkanlarda etkinlik kurarak Rusya'nın genişlemesini engellemek olarak tespit ediyor. (s.51.) Bu temel siyaset doğrultusunda gelişen İtalyan dış politikasının, özelliklerde Balkanlarda meydana gelen değişim ve gelişmeleri, ilgili merkezlerdeki İtalyan askeri ataşelerinin Roma'ya gönderdikleri raporlara göre inceliyor. Bu bağlamda, Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki savaşlar ve Balkanlarda görev alan İtalyan delegelerin raporları, yazar için önemli bir referans oluşturuyor. Bu delegelerden Sırbistan sınırını tespit etmek için oluşturulan komisyonda Haziran-Eylül 1879'da görev yapan Albay Attilio Velini'nin kaleme aldığı rapordaki şu satırlar, Balkan gerçeğini

Kitap Tanıtımı

bütün açıklığıyla gözler önüne sermektedir: *“Bakanlarda Türk egemenliğinin son bulmasının yakın olduğunu hepimiz hissediyoruz. Doğu’da egemenlik için birbirleriyle karşı karşıya gelen kibirli ve güçlü devler arasında, II. Katerina’nın haleflerinin, bir ayağı Ege’de, diğer ayağı Adriyatik kıyısında, kalbi Viyana’da, başı Alplerde olan Metternich politikasının varisleri arasında, yarımadanın halklarına kendi ulusal kimliklerini elde etmelerine yardım etmek bana daha mantıklı, insancıl, daha vatansever ve ayrıca daha yararlı geliyor.”* (s.60) Gerçekten de İtalyan politikası, en azından diğer ülkelerle rekabet edebilecek güce gelene kadar, raporun son cümlesindeki görüş doğrultusunda gelişti. İtalya; Rusya, Avusturya ve diğer ülkelerle doğrudan bir rekabete girişmektense, Balkan ülkelerini desteklediği izlenimi vererek etki sahasını genişletmeyi tercih etti. Kitabının sonraki sayfalarında da askeri temsilcilerin raporlarından uzun alıntılar yapan Biagini, sorunun zamanla Balkanlarla sınırlı kalmayıp, İstanbul’un geleceğine dair öngörülere kadar uzandığına dikkat çekiyor. Rumeli sınırlarını belirleme komisyonunda görev alan Albay Alessandro Baldassare Orero, Avrupa’da Türk gücünün sona ermesinin geri dönüşü olmadığını altını çiziyor ve İstanbul’un geleceğine dair hükümetine şu öneride bulunuyordu: *“İstanbul kimin eline geçecek? İngiliz toprağı olmaktansa sanırım ki, bizim için Rusya’ya ait olması çok daha iyi olacaktır. İtalya’nın, sanıyorum amacı, onu Helenik bir şehir ya da daha iyisi, özgür ve tarafsız bir şehir yapmak olmalıdır.”* (s.71.)

İtalyan tarihçi, çalışmasının üçüncü kısmında Birinci Balkan Savaşı’nı ele alıyor. (s.95-151.) Biagini, 1912-1913 Balkan Savaşlarını, Balkan ülkeleri ve diğer Avrupa devletlerindeki İtalyan askeri ataşelerinin, nerdeyse “günlük” şeklinde olan yazılarından takip ediyor. Bu takip, görevli subayların askeri değerlendirmelerini içerdiği kadar, görev yaptıkları devletlerin, Türklere Balkanlılar arasındaki savaşta tavırları hakkında da değerlendirmeler içermektedir. Mesela, İtalya’nın Almanya ve Avusturya’daki askeri ataşelerine göre, Türkiye’de önemli ekonomik menfaatleri olan Alman ve Avusturya gazeteleri, Türklerin yenilgisi hakkındaki haberleri yayınlamakta son derece ketum davranıyorlardı. (s.130.) Avrupa başkentlerindeki İtalyan askeri görevlilerin, savaşın seyrini ve devletlerin tavırlarında meydana getirdiği değişiklikleri de son derece isabetli kavradıkları görülmektedir. Başlangıçta, savaşın sonucu ne olursa olsun, toprak kazancına sıcak bakmayan Avrupa devletleri, bir yandan kendi aralarındaki ilişkilerde, diğer yandan da savaşan ülkelere karşı tutumlarında, pozisyon değiştirdiler. Türklerin yenilgisinin Balkanlarda, dolayısıyla Avrupa’da yeni sorunlar yaratmasından endişe eden İngiltere, Avusturya-Macaristan ve Almanya’nın endişeli bekleyişine karşın Rusya, Türklerin yenilgisini memnuniyetle karşıladı. Ataşe raporlarında dile getirilen, devletlerin, Balkan Savaşlarında, neden, tarafsız ya da savaşan taraflardan biri lehinde tavır takındığına dair düşünceler, Biagini tarafından gayet anlaşılabilir bir şekilde yorumlanıyor.

Kitabın dördüncü bölümü, barış görüşmelerine ayrılmıştır. (s.153-202.) Aralık 1912’de Osmanlı Devleti ile Balkan devletleri arasında ateşkesin imzalanmasından sonra, İngiltere’nin arabuluculuğunda başlayan barış görüşmeleri de İtalyan askeri yetkililer tarafından yakından takip edildi. Londra’daki İtalyan askeri ataşesi Yarbay Bagnani, müzakereler sürecinde Avrupa devletlerinin tutumu konusunda Londra’daki algıyı şu şekilde özetliyordu: *“Büyük Britanya hararetili bir şekilde barışçıl, İtalya*

Kitap Tanıtımı

açgözlü bir şekilde barışçıl, Almanya dürüst bir şekilde barışçıl. Avusturya'da barış için bir parti ve savaş için bir parti var. Rusya'da da aynı şekilde bir parti savaş için bir parti barış için. Fransa kendi ev işleriyle o kadar meşgul ki Balkan işlerine dikkatini pek veremiyor, ancak her durumda Rusya'nın yanında yer alacaktır.” (s.167) Yazar, Londra'da başlayan barış görüşmeleri devam ederken, 1913 yılının ilk ayında, “savaşı alevlendiren ve besleyen çok sayıda küçük gerilimlerin ortaya çıktığını” belirtip tabloyu şöyle özetliyor: “Aralık 1912'den 1913 Şubat ayının ilk günlerine kadar Balkanlar, askeri olaylardan ziyade siyasi olayların oluşturduğu bir bölge profili çizmişti. 16 Aralık'ta Londra'da başlatılan barış müzakereleri değişken ve belirsiz bir şekilde gerçekleşirken, Jöntürklerin uyuşmazlığı ve bunun sonucunda en azından genel bir çizgi çerçevesinde Müttefiklerin taleplerini karşılamaya meyilli görünen hükümeti deviren devlet darbesi nedeniyle ateşkes feshedilmişti. Ateşkes bir yandan Sırp ve Bulgarlar, diğer yandan bunların Türklerle arasındaki çatışmaların askıya alınmasını sağlamıştı. Ancak Türkler ile Yunanlılar arasındaki çatışmaları sona erdirememişti. Uyuşmazlığın ana noktası, Türkiye'nin bu şartı kesinlikle onur kırıcı niteleyerek Bulgarlara vermek niyetinde olmadığı Edirne olmaya devam ediyordu. Londra'yı terk eden Yunan delege, barışa ulaşmak için en hızlı yolun savaş olduğunu savunuyordu. Londra'daki diplomatik çevrelerde çatışmanın ancak Edirne'nin düşmesiyle sona erebileceği söyleniyordu. Asker ve basın çevrelerinde de Bulgarların gerçek hedeflerinin Çatalca ve İstanbul hatları olduğuna inanılıyordu.” (s.168-169.) Sonrasında, Enver Bey'in Bâb-ı âli'yi basması başta olmak üzere gelişmeler yine aynı askeri kaynaklara göre irdeleniyor. İstanbul'daki İtalyan askeri ataşesi Yarbay Prospero Marro'nun raporlarında, Enver ve diğer İttihatçılar hakkında başkentteki yabancı askeri temsilcilerin şu değerlendirmeyi yaptıklarının altı çiziliyor: “Talat neredeyse kültürden yoksun eski bir çiftçi, Cavit vasat bir ilkokul öğretmeni, Enver hırslı ve yüceltilmiş.” (s.181)

Kitabın beşinci ve son kısmı, İkinci Balkan Savaşı ve Bükreş Antlaşması'na ayrılmış. (s.203-232.) Bulgar, Sırp ve Yunanlılar arasında kazanılan toprakların paylaşımı konusunda yaşanan anlaşmazlık ve savaşın yeniden başlaması, yine ilgili başkentlerdeki İtalyan askeri temsilcilerinin raporlarından faydalanılarak inceleniyor.1913 yazı Müttefik Balkan devletleri arasında cereyan eden çarpışmalarla geçti. Türk tarih yazıcılığına uygun olarak, Balkan devletleri arasındaki çatışmalardan faydalanan Türk ordusunun ileri harekâta geçerek Edirne'ye kadar ilerlediği, (22 Temmuz 1913) askeri raporlara dayanılarak anlatılıyor. Yazar, tabloyu şöyle çiziyor: “Türkiye resmi olarak Bulgaristan ile barış antlaşması imzalamamıştı ve sonuçta müdahale etmeme yönünde hiçbir yükümlülüğü yoktu. Eski müttefikler arasında patlak veren savaş, kendi menfaatlerini koruması ve en azından son savaşta kaybettiklerinin bir kısmını geri kazanması için Osmanlı İmparatorluğu'na eşsiz bir fırsat sunmuştu. Böylece Bulgaristan için birçok fedakârlıkla ve zorlukla inşa edilen binanın bir anda çökmesini görmek gibi korkutucu olasılık öngörüliyordu. Bu durumda ancak Büyük Güçlerin enerjik müdahalesi onu bu kadar büyük tehlikeden kurtarabilirdi. Fakat bu durumda da oldukça pahalıya patlayan kendi açgözlülük ve uyuşmazlık damarının bedelini ödemesi gerekecekti.” (s.222.)

Kitap Tanıtımı

Kitabın Türkçe'ye çevrisinin de son derece başarılı olduğunu belirtmemiz gerekir. Gayet anlaşılabilir bir Türkçe ile yayınlanan kitaptaki bazı kavram ve terimlerin kullanılmasında daha özenli davranılması ya da konunun uzmanı birinden yardım alınması yararlı olurdu. Mesela, Mirliva rütbesi 'Tuğgeneral' olarak çevrilirken (s.65) Kırklareli, o tarihteki kullanımıyla Kırkkilise, (s.121, 123, 128, 130, 220) olarak bırakılmış.

Balkan Savaşları, her ne kadar Balkan Devletleri Sırbistan, Yunanistan, Bulgaristan ve Karadağ ile Osmanlı Devleti arasında yapılmışsa da, etki sahası Balkanların çok ötesine yayılıyordu. Dolayısıyla savaşın seyri ve sonucu sadece bu ülkeleri değil, onlar kadar, bölgede etkinliğini artırmak isteyen veya etki sahası kazanmak isteyen devletler açısından da son derece önemliydi. Bu açıdan Biagini'nin eseri, ilgili ülkelerden biri olan İtalyan askeri yetkililerinin Balkan Savaşları'na dair gözlem ve değerlendirmelerini yansıtmaları bakımından bilgilendirici ve aydınlatıcı bir kaynak özelliği taşımaktadır.

Mevlüt Çelebi¹

---

¹ Prof. Dr., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, Bornova-İZMİR.